

AFGANISTAN

Mikac, Robert (2008.) *Afganistan: nikad završen sukob*.
Zagreb: Naklada Jesenski i Turk, 272 stranice.

Autor knjige Robert Mikac je bivši zapovjednik voda Vojne policije u petom hrvatskom kontingentu u misiji NATO-a ISAF VII u Afganistanu. U mirovnoj misiji, za koju se javio dragovoljno, odlikovan je medaljom NATO-a, te Talijanskim križem, odlikovanjem koje se dodjeljuje za posebne zasluge. Od veljače do kolovoza 2005. godine, koliko je misija trajala, Mikac je za časopis Hrvatski vojnik slao dopise iz Kabula i ostalih dijelova Afganistana. Vrijedna iskustva koja je autor prikupio, analiza cjelokupne situacije na tom području i analiza dostupne literature rezultirali su objavljivanjem knjige *Afganistan: nikad završen sukob*. Na današnjeg djelatnika Državne uprave za zaštitu i spašavanje, Afganistan je ostavio osobit dojam. O povezanosti s tom zemljom dovoljno govori činjenica da se autor cjelokupnog autorskog honorara odrekao u korist žrtava mina u Afganistanu, te da, iako je u civilnoj službi, razmišlja o vlastitom angažmanu preko UN-ove misije kako bi ondje proveo još šest mjeseci kao civil.

Knjiga sadrži sljedeće veće cjeline: Povijest Afganistana, Intervencija, Faza stabilizacije, Reforma sigurnosnog sektora, Pokrajinski rekonstrukcijski timovi, Razvoj vlastitih sposobnosti i vanjski utjecaji. Osim navedenog knjiga sadrži Pregled kratica, Uvod, Zaključak, popis Literature, poglavlje Prilozi s popisom karata i tablica te prikazom važnijih događaja i konferencija koji se spominju u tekstu kao i bilješku o autoru. Popis literature sadrži 133 bibliografske jedinice i strukturiran je na sljedeći način: knjige i studije (90), dokumenti (11), članci na internetu (25), intervjui (3), te vlastiti intervjui (4). Također, knjiga

sadrži autorovu zahvalu, stavove triju osoba o Afganistanu, te Predgovor koji potpisuje Vlatko Cvrtila.

U uvodu Mikac upućuje na cilj knjige, a taj je, prema njegovim riječima, pronaći odgovor na glavno istraživačko pitanje: Jesu li rezultati stabilizacije i rekonstrukcije u Afganistanu šest godina nakon intervencije dovoljni za dugoročnu stabilizaciju i obnovu zemlje? Svjestan situacije u kojoj se Afganistan trenutno nalazi, između stabilizacije i dezintegracije, autor nastoji upozoriti na okolnosti koje bi Afganistan ponovno mogle odvući u ponor i u skladu s tim upućuje na zadaće koje se očekuju, a koje su potrebne za uspjeh stabilizacije i rekonstrukcije zemlje. Islamski radikalizam, vjerski terorizam i globalnu nesigurnost smatra uzrocima današnjih svjetskih problema pa se tako osvrće na zloupotrebu religije pri pogrešnoj interpretaciji, a sve zbog legitimizacije zagovaranog kolektivnog nasilja. Kada je riječ o (ne) sigurnosti, Mikac kao uzrok nesigurnosti vidi utjecaj asimetričnih prijetnji, te međuetničke sukobe, dugogodišnje ratove, spori razvoj reforme sigurnosnog sektora, nepismenost, slab ekonomski razvoj i korupciju.

Počevši od 329. godine prije Krista i osvajanjima Aleksandra Velikog i Džingis-kana, preko uspješnog izbjegavanja britanske kolonizacije, odupiranja Sovjetima i građanskog rata, do stvaranja utočišta za islamske teroriste, talibanskog pokreta, napada na tornjeve blizance u New Yorku i globalne borbe protiv terorizma, te iscrpne kronologije političkog vodstva autor pokušava prikazati razloge koji su doveli do političke i diplomatske izoliranosti Afganistana. Ovdje je korisno navesti

razmišljanja jednoga od autora recenzije, Mirka Bilandžića, koji navodi da je kroz analizu povijesti Afganistana „Robert Mikac izvrsno prikazao ne samo složenost ukupne unutarnje situacije u Afganistanu (političke, socijalne, demografske, etničke i religijske podjele, gospodarsku zaostalost, krvavi građanski rat), već je u širem geopolitičkom i geostrategijskom kontekstu ukazao i na odgovornost vanjskih subjekata i međunarodne zajednice za aktualnu situaciju u Afganistanu“.

Treće poglavlje bavi se događajima nakon 11. rujna 2001. godine kada se međunarodna pozornost sa zakašnjenjem usmjerava prema Afganistanu. Autor je mišljenja da su zapadne sile trebale shvatiti da se kriza približava, jer su za to postojali utemeljeni razlozi (iznimno loši humanitarni uvjeti, građanski rat, veliki izbjeglički val, trgovina narkoticima, tvrde linije talibana na vlasti i povećanje broja terorističkih skupina). Afganistan je u međuvremenu postao središtem svjetske terorističke mreže. Rezultati intervencije antiterorističke koalicije, tzv. operacije *Enduring Freedom* (svrgavanje talibana, uništenje strukture Al-Kaide u Afganistanu), bili su vidljivi no ne i značajni koliko se očekivalo. Stanovnici Afganistana, ionako žrtve stalnih sukoba, ponovno su postali ugroženi, a jedna od najsiriomašnjih zemalja svijeta postala je još siromašnijom. Stoga je tragičan podatak da je Afganistan u vrijeme sovjetske okupacije bio najveća CIA-ina operacija u povijesti, u kojoj su Amerikanci tijekom deset godina rata potrošili približno tri milijarde dolara. Mikac navodi da je izraziti unilateralizam SAD-a u orijentaciji na uspostavljanje novog svjetskog poretka vidljiv u tri elementa:

- 1) počeo je novi „svjetski rat dobra protiv zla“ u kojem su ratovi u Afganistanu i Iraku bili njegovi ključni trenuci,
- 2) SAD rat nastavlja s pristankom UN-a ili bez njega te sa saveznicima koji su ih spremni slijediti,
- 3) konačni cilj je pobijediti odmetnute

države, režime, grupe te proširiti područje vladavine demokracije.

Faza stabilizacije Afganistana, o kojoj se govori u četvrtom poglavlju, započela je donošenjem Bonnskog sporazuma u prosincu 2001. godine. Time su postavljeni osnovni politički i vojni ciljevi razvoja Afganistana i određeni su nužni uvjeti za rekonstrukciju afganistanskih institucija. Iako je SAD u obnovu Afganistana uložio više novca i drugih sredstava nego svi ostali saveznici zajedno, sve se to čini prilično malo jer je cijelu zemlju potrebno graditi ispočetka. Temeljem Bonnskog sporazuma ipak je postignut napredak u sigurnosti, upravljanju te ekonomskoj i socijalnoj obnovi što je velik uspjeh kada je riječ o državi koja neprekidno ratuje više od dvadeset godina, bez resursa, vrlo ovisnoj o vanjskim subjektima i koja više od polovice svog državnog prihoda ostvaruje trgovinom narkoticima.

U petom poglavlju detaljno se opisuje reforma sigurnosnog sektora, dogovorena Bonnskim sporazumom, koju čini pet stupova. Oni obuhvaćaju:

- 1) obuku i opremanje Afganistanske nacionalne vojske (ANA),
- 2) reformu i opremanje Afganistanske nacionalne policije (ANP),
- 3) reformu pravosuđa,
- 4) borbu protiv narkotika,
- 5) razoružanje, demobilizaciju i reintegraciju (DDR projekt).

Svakom stupu dodijeljena je jedna zemlja kao nositelj projekta. To su SAD, Njemačka, Italija, Velika Britanija i Japan. Osim njih, u projektima sudjeluju sve zemlje članice NATO-a i koalicije, te UN, Svjetska banka i EU. Od pet stupova čak su tri neuspjela, a kao najuspješniji naznačen je DDR projekt. No, svi uspjesi ili neuspjesi snažno su povezani s pitanjem nesigurnosti u Afganistanu koja je u velikoj mjeri otežavala pozitivan razvoj reforme sigurnosnog sektora.

Pokrajinski rekonstrukcijski timovi kao oblici uspostave vlasti, odnosno prijenosa središnje vlasti na cijelom afganistanskom području, tj. i području izvan glavnog grada Kabula, tema su šestog poglavlja. Oni predstavljaju združene oblike multinacionalne suradnje vojnih i civilnih stručnjaka, a kao interdisciplinarnе jedinice razlikuju se u modelima, strukturi i ciljevima djelovanja. U fazi sukoba niskog intenziteta Afganistan je izložen asimetričnim prijetnjama. Autor uzroke toga vidi u:

- terorističkim aktivnostima vezanima uz djelovanje talibana, Al-Kaide i drugih terorističkih organizacija, usmjerenima jednako prema međunarodnim snagama, središnjoj vlasti i njihovom zajedničkom radu,
- lokalnim vojnim vođama, koji kontroliraju velika područja Afganistana i traže dominaciju u sukobima sa suprotstavljenim grupacijama radi prevlasti i kontrole putova,
- organiziranom kriminalnom djelovanju, pomanjkanju prava i općoj nesigurnosti u cijelom Afganistanu, a ponajprije u ruralnim područjima,
- proizvodnji i trgovini narkoticima te aktivnosti vezane uz tu djelatnost koja ima dublju povijest od površinski vidljivih polja maka, a sve pod kontrolom lokalnih vojnih vođa.

Izvršenje uloge pokrajinskih rekonstrukcijskih timova bit će uspješno ako lokalne snage budu znale preuzeti upravu u svim dijelovima zemlje.

U sedmom poglavlju Mikac se osvrće na utjecaj vanjskih subjekata i navodi tri čimbenika nužna za izgradnju afganistanskih kapaciteta: uspostava snažnog pravnog okvira, razvijanje snažnog konsenzusa između „6+2“ (šest afganistanskih susjednih država + SAD i Rusija), te snažna suradnja s Pakistanom. Ipak,

saveznici ne mogu vječno ostati u Afganistanu i obavljati one zadaće koje su dužne obaviti afganistanske snage sigurnosti. Kao strateški dokumenti, najznačajniji za razvoj Afganistana označeni su Milenijski razvojni ciljevi, Afganistanska nacionalna razvojna strategija i Afganistanski ugovor. No, moderna povijest Afganistana ne može se promatrati bez povezanosti s Pakistanom. Njegova promjena politike prema Afganistanu presudna je za stabilizaciju Afganistana. Autor dijeli mišljenje Jamesa Jonesa, glavnog zapovjednika snaga NATO-a, da bi unatoč svim unutarnjim problemima Pakistan morao pomoći Afganistanu čime bi najbolje pomogao i samom sebi.

U zaključnom razmatranju autor je sintetizirao rezultate svojih istraživanja.

Ovo je vjerojatno prva knjiga u Hrvatskoj koja se Afganistanom bavi na ovaj način. Kroz autorovu osobnu percepciju viđenog i doživljenog čitatelj iz prve ruke dobiva uvid u povijesnu, geopolitičku, socijalnu, religijsku i etničku situaciju u Afganistanu. Autor je ukazao na povijesne uzroke današnjih problema koji se generiraju na tom prostoru poput terorizma, vjerskog ekstremizma, proliferacije oružja za masovno uništavanje, endemskog siromaštva. Uspio je približiti zemlju, ljude te kako unutarnja dinamika društva uz mnoge vanjske utjecaje utječe na sadašnjost i budućnost Afganistana. Knjiga *Afganistan: nikad završen sukob*, predstavlja vrlo kvalitetno štivo, primjereno je organizirana i predstavlja logički zaokruženu cjelinu te je kao takva namijenjena ne samo akademskoj zajednici već i široj javnosti. A prema riječima samog autora, od užeg kruga, namijenjena je onima koji se pripremaju za misiju, onima koji su u misiji i onima koji su se vratili i žele usporediti svoje dojmove. Također, može poslužiti ljudima koji pripremaju druge za ISAF.

Ivona Pastor